

מתוך סדרת הספרים

עלון כל המועדים

הלכות והליכות בענין "פסח שני"

אבל פסח שני, חמץ ומצה עמו בבית, ואינו טעון הלל באכילתו, ומוציאין אותו חוץ לבית אכילתו, ואין מביאין עמו חגיגה, ואינו בא בטומאה. ושניהם דוחין את השבת, וטעונין הלל בעשייתו, ונאכלין צלי בבית אחד על מצה ומרור, ואין מותרין מהן, ואין שוברין בהן את העצם (רמב"ם הלכות קרבן פסח פרק י הלכה טו).

משורשי המצווה

לפי שמצוות פסח היא אות חזק וברור לכל רואי השמש בחדוש העולם, כי אז עשה עמנו האל ב"ה ניסים ונפלאות גדלות ושינה טבע העולם לעיני העמים וראו כל עמי ארץ כי השגחתו ויכלתו בעליונים, וענין חדוש העולם הוא העמוד החזק באמונתנו ובתורתנו, על כן היה מרצון הבורא ליכות במצווה זו הנכבדת כל איש מישראל, ואף אם קראהו אונס או שהיה בדרך רחוקה ולא עשה אותה בזמנה יעשה אותה בחדוש השני (חינוך מצווה שפ).

הטעם שפסח שני הוא בי"ד

אין הטעם כדי להיטהר מטומאה כיון שמספיק זמן של שני שבועות להיטהר מכל הטומאות, כתב ר' יעקב עמדין שדבר זה גילו לו מן השמים לפי שבשנה ראשונה אכלו מן העוגות מצות שהוציאו ממצרים עד ליל ט"ו באייר, מכאן ראה שענין הפסח והמצה נמשכים עד אותו הלילה ותו לא, ועד אותו לילה נמשך גם של יציאת מצרים ואכילת מצה (סידור יעב"ץ).

תחנון

י"ג אייר [ערב פסח שני] בני אשכנז נהגו לומר תחנון (לוח א"י) **הטעם שאומרים תחנון במנחה שלפניו אף שבדרך כלל ביום שאין אומרים תחנון גם במנחה שלפניו אין אומרים.** לפי שהטעם שאין אומרים תחנון בי"ד הוא משום הקרבת הקרבן, וענין זה קשור רק עם היום שהוא זמן הקרבת הקרבן ולא עם הלילה (הגרשו"א ה"ש ספירת העומר יא הערה כה).

טעם אחר: לפי שגם בזמן שבית המקדש היה קיים היה חג רק ליחידים, למי שלא הביא קרבן פסח במועדו, ואע"פ שנתקבל להקל לפטור מתחנון ביום י"ד כדעת הפר"ח, כיון שזה דעת יחיד דלא כרוב הפוסקים, די לנו לפטור ביום עצמו ואין לנו להוסיף גם יום שלפניו

אמר רבי לוי בכל חודש וחודש שבקיץ ביקש הקב"ה ליתן לישדאל מועד בניסן נתן להם את הפסח, באייר נתן להם פסח קטן, בסיון נתן להם עצרת, בתמוז רצה לתת להם מועד גדול וע"י חטא העגל בטל תמוז אב ואלול ופרע להם אה"כ ר"ה יו"כ והג הסוכות (ילקוט שמעוני פנחס טכ).

פסח שני

מי שלא הקריב קרבן פסח במועדו בי"ד בניסן מפני שהיה טמא או שהיה בדרך רחוקה או נאנס באונס אחר מקריב פסח שני באותה שנה בחדש שלאחריו, בי"ד באייר אחר חצות היום (פסחים פ"ט).

פסח שני פסח קטן

י"ד אייר נקרא פסח שני, ויש הקוראים אותו פסח קטן (משניות ראש השנה פ"א מ"ג וברע"ב שם). ובשפה הארמית פסחא זעירא (חולין קכ"א, א). **הטעם לשם פסח קטן:** לפי שאינו אלא יום אחד ולא שבעת ימים כמו בפסח ראשון (תו"ט ר"ה משנה ג ד"ה פסח). **טעם אחר:** לפי שיש בו יותר קולות מפסח ראשון (מלאכת שלמה ר"ה משנה ג ד"ה ומפני).

הטעם לשם פסח שני: על שם הפסח שקרב בחדש השני (ר"ה שם בתו"ט ומלאכת שלמה) **טעם אחר:** לפי שהוא מועד שני להקרבת הפסח.

מקור הדין

נאמר בפרשת בהעלותך שבשנה השנייה לצאת בני ישראל מצרים נצטו "לעשות את הפסח ככל אשר צווה ה' את משה כן עשו את בני ישראל" (במדבר ט א-ה), ומספרת לנו התורה "ויהיו אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרון.. ויאמרו למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו בתוך בני ישראל... וידבר ה' אל משה לאמר.. איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה לכם או לדורותיכם, ועשה פסח לה' בחדש השני בארבעה עשר יום בן הערביים יעשו אותו" (שם ו-יא).

מה בין פסח ראשון לפסח שני

מה בין פסח ראשון לפסח שני, הראשון אסור בחמץ בכל יראה ובכל ימצא, ואינו נשחט על חמץ, ואין מוציאין ממנו חוץ לחבורה, וטעון הלל באכילתו, ומביאין עימו חגיגה, ואפשר שיבוא בטומאה אם נטמא רוב הקהל טומאת מת.

בני ספרד – אין אומרים תחנון, **והטעם:** ככל הימים הקדושים שאין אומרים בהם תחנון גם במנחה שלפניו היה פסח שני.

י"ד אייר פסח שני

אין אומרים בו תחנון (שערי תשובה ס"ס קלא ז, וכן מובא בלוח א"י), **והטעם:** מפני הקרבת קרבן פסח שני (הליכות שלמה ד"ה פרק יא). **סמך לדבר:** דאמרינן בחולין (קכ"ב, ב) פסחא זעירא דלא למספד ביה ומזה לומדים שאין לומר תחנון (שיירי כנסת הגדולה קלא בהנהות ב"י ס"ק יב, שערי אפרים שער י סעיף כז). **טעם אחר:** כתב בספר אשל אברהם בוטאטש (סו"ס קלא) שאף שכלנו טמאי מתים ועלתה שיח שפתינו בראשון במקום פסח בזמנו, מ"מ נכון לעורר זכות פסח שני שהיה נעשה בזמן שהיה בית המקדש קיים (הובא בלקוטי מהרי"ח פסח שני).

יש הנהגים: לומר תחנון וכך נהג החזו"א לומר תחנון בבית מדרשו ביום זה כמנהג אשכנז קדום (דינים והנהגות פרק ד לו). ואע"פ שהקריבו קרבן פסח, הו"י יו"ט של יחידים והו"י כט' זמנים שמביאים בהם קרבנות ואומרים בהם תחנון.

ט"ז אייר – ט"ז אומרים תחנון אף בחוצה לארץ, **והטעם** כיון שהסיבה שאין אומרים תחנון ב"ד מפני הקרבת קרבן פסח ומקום הקרבה רק בא"י (הליכות שלמה ספירת העומר פרק יא הערה כח).

"אל ארך אפים"

שחל פסח שני ביום שני נכשחל א' דפסח ביום ראשון, בחמישי אינו יכול לחול אומרים "אל ארך אפים" כשפותחים ההיכל (דינים והנהגות פד לו), **והטעם:** לפי שרק ביום שאין אומרים למנצח אין אומרים אא"א ולמנצח אומרים ביום זה (אישי ישראל תפד יב הערה לו).

"יהי רצון" אחר הקריאה

כשחל פסח שני בשני [בחמישי אינו יכול לחול] אין אומרים "יהי רצון" שאחר קריאת התורה, **והטעם:** לפי שבימים שאין אומרים תחנון אין אומרים יהי רצון (לבוש תכט, משנ"ב שם ס"ק ח).

"למנצח"

בני אשכנז נהגו לומר למנצח (לוח א"י). **והטעם:** משום שאינו יו"ט, נוסח ספרד נהגו שלא לומר למנצח (א"ר קלא, שלחן הפהור).

אמירת סליחות בפסח שני שחל בבה"ב

נמצא בפנקס שהיה בחורבת ר' יהודה החסיד דאף כשחל ב"ה בפסח שני אין אומרים בו שום סליחה ואין מתענים בו (ספר זה השולחן ח"ג עמ' ע"ב, ה"ש ספירת העומר יא כ, ספר א"י להגר"א מוקצינסקי ז"ל).

ויש שאמרו: תחנון וסליחות (הגר"ח קניבסקי בספר דולה ומשקה עניני פסח שני), **ויש דעות** שתחנון ונפילת אפים לא אומרים אבל סליחות אומרים **והטעם:** משום דהו"י כשאר ימים שהתקבלו לתענית ציבור

ויש בהם ברית מילה, שאע"פ שאין אומרים בהם תחנון אומרים בהם סליחה ויודו כמבואר בשו"ע (קלא ס"ה) וה"ה ביום זה אומרים סליחות ומדלג תחנון ונפילת אפים, (סידור יעב"ץ, חזו"א אורחות רבינו ח"א ע' סח).

מנהג אכילת מצה ביום זה

יש הנהגים: לאכול מצה בפסח שני והטעם זכר למצה שהיו אוכלים מקריבי קרבן הפסח ב"ד באייר, שנאמר (במדבר ט-יא) "בחודש השני בארבעה עשר.. על מצות ומרורים יאכלהו" (ויז המנהגים דף קד). **טעם אחר:** לפי שאכלו בני ישראל את המצות שהוציאו ממצרים עד י"ד באייר שנאמר (שמות טז-א) "ויבאו כל עדת בני ישראל אל מדבר סין בחמשה עשר יום לחודש השני" ופירש רש"י, נתפרש היום של חניה זו, לפי שבו ביום כלתה החררה שהוציאו ממצרים והוצרכו למן (ויז המנהגים עמוד קד).

זמן אכילת המצה

יש שנהגו לאכול ביום י"ד, והטעם: לפי שהוא זמן הקרבת קרבן פסח וכן נהג הקה"י (אורחות רבינו ח"ב צ"ז). **יש שנהגו לאכול בט"ז, והטעם:** לפי שהקרבת הפסח היה ב"ד באייר אבל זמן אכילת הפסח היה בליל ט"ז. **יש שנהגו לאכול גם בליל ט"ז, והטעם** לפי שאז אכלו מצה יחד עם קרבן פסח (ליקוטי מהרי"ח פסח שני). **ויש הנהגים** שלא לאכול מצה ביום זה, וכן נהג החזו"א, ואמר שמוסיפים מצווה שלא כתובה (הובא באורחות רבינו ח"ב צ"ז).

לקרוא פרשת פסח שני

כתב השל"ה גם בכלל תן לו מעין ברכותיו לעשות דבר בעתו כמו שמזכרים בכל יום פרשת התמיד לקיים ונשלמה פרים שפתינו, וראיתי מאיש כשר ומדקדק שהיה קורא בינו לבין עצמו וכו', וב"ד באייר פרשת פסח שני, ובפרט מנהג כשר לעשות כן הדר בירושלים שאין אומרים תחנון (של"ה יומא פרק דרך החיים תורת מוסר).

וכן מובא בכה"ח (תכט ו) שבכל זמן ראוי ללמוד את המסכתות השייכים אליו וב"ד באייר ללמוד פרשת פסח שני (במדבר ט) ופסקי הלכות פסח שני בקצרה לרבינו הרא"ש והטעם עלפי דברי רשב"א בשם ר' יהושע בן הנינא (פנהדרין ק"א ע"א) כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם שנאמר (משלי מו כז) "ודבר בעתו מה טוב".

שמחה ביום זה

כתב החיד"א (מורא אצבע ח רכב) וכן כתב הגר"ח פלאזי (בספרו מועד לכל חי סימן ז אות ו) להרבות בשמחה ביום פסח שני כי קדוש היום.